

פרוטוקול מס' 125

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שהתקיימה ביום ד', כט' באדר תשל"ב - 15.3.1972, בשעה 8.45.

נ כ ח ו :

חברי הועדה:

- א. רימלט - היו"ר
- ח. גרוסמן
- ז. הרמן
- א. כץ
- ש. לוין
- מ. צ. נריה
- א. רזיאל-נאור

מוזמנים:

- מר שוחט - סמבכ"ל משרד החינוך
- גב' סטנר - היועצת המשפטית של משרד החינוך והתרבות
- ד"ר ע. סכט - משרד המשפטים
- ד"ר וורמן - יו"ר הועדה הציבורית המיעצת לשר לענין חוק הספריות הציבוריות
- ד"ר אלסברג - גנז המדינה; *נריה/סמבכ"ל*
- מר גולן - מדור הספריות, משרד החינוך
- מר מלקמן-מיכמן - משרד החינוך, *נריה/סמבכ"ל*
- גב' ק. ארן - סגן מזכיר הכנסת

מזכירת הועדה: ד. פלר

רשמה: מ. כהן

חוק הפיקוח על בתי-הספר, תשכ"ט - 1989 - הצעה לתיקון תקנות בדבר עקרונות למתן פטורים;

סדר-היום:

רשימת ישובים נוספים לביצוע הארכת חוק לימוד חובה בתשל"ג;

חוק הספריות הציבוריות, תשל"ב-1972.

15.3.1972

חוק הפיקוח על בתי-הספר, תשכ"ט-1969 - הצעה לתיקון תקנות בדבר עקרונות למתן פטורים.

אני פותח את הישיבה.

היו"ר א. רימלט:

קיבלנו מכתב מהמנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות בקשר לתיקון תקנות בדבר עקרונות למתן פטורים. לפי החוק הדבר צריך להיעשות לאחר התייעצות בוועדת החינוך והתרבות. (קורא את המכתב).

לפי התקנות הקיימות ניתן לפטור מתחולת הוראות החוק, כולן או מקצתן, בית-ספר, אם נתקיים לגביו אחד או יותר מאלה: (1) בית ספר הנתון לפיקוח של משרד ממשלתי שאיננו משרד החינוך והתרבות (למשל, בתי-ספר שבפיקוח משרד העבודה, משרד הבריאות); (2) בית-ספר מוחזק או מנוהל על-ידי צבא הגנה לישראל; (3) בית-ספר שבידי המדינה חלק בשליטה של התאגיד המנהל את בית-הספר, (למשל, בית-הספר בויאר בירושלים, השייך לאגודת לקידום החינוך התיכון העל-יסודי); (4) בית-ספר שהוא מוסד שבו ניתן חינוך על-תיכוני אשר מוסד להשכלה גבוהה, שהוכר לפי חוק המועצה להשכלה גבוהה, נושא לגביו באחריות אקדמית, (דוגמת בית-הספר להנדסאים של האוניברסיטה בתל-אביב).

אנחנו מתבקשים לאשר כמה עקרונות נוספים,

והם:

(5) בית ספר שהמדינה יזמה את הקמתו, בין

בעצמה ובין בשיתוף עם אחרים.

כמו קרן החינוך של הסוכנות.

ר. סטנר:

(6) בית-ספר נפתח ומנוהל על-ידי רשות מקומית או מוסד ציבורי כמשמעותו בסעיף

היו"ר א. רימלט:

9 לפקודת מס הכנסה.

כאן יש שינוי מהותי. היה ויכוח בוועדה בין הרשויות המקומיות ובין משרד החינוך והתרבות. הרשויות המקומיות תבעו לתת פטור אוטומטי לבתי-הספר התיכוניים שהם בבעלות ובאחריות הרשות המקומית. משרד החינוך הסביר שיש רשויות מקומיות שונות: ישנן כאלה שיש בהן מחלקת חינוך, והמשרד יפטור אותם לפי המצב והנסיבות; לעומת זאת ישנן רשויות מקומיות שיש בהן הזנחה בטיפול בחינוך העל-יסודי, יש תלונות של ההורים, הראשות בהן מתחלפת לעתים, ועל כן, אמר המשרד, מוטב לא לתת פטור כללי. מה השתנה מאז שעכשיו מוצע לנו עקרון כזה?

לא מדובר בפטור כללי. יש גם אפשרות של פטור מאד חלקי וקטן. כי כתוב בתקנות:

ר. סטנר:

"ניתן לפטור בית-ספר מתחולת הוראות החוק, כולן או מקצתן".

כל זה עמד לנגד עיני משרד החינוך בויכוח עם הרשויות המקומיות, שנציגים שלהם

היו"ר א. רימלט:

פנו לוועדה. ומשרד החינוך שיכנע את רוב הוועדה לא להכניס את הרשויות המקומיות בפטור הפקולטטיבי. מה הביא לשינוי?

אנחנו נוכחנו לדעת שביצוע החוק הזה הוא מאד מסובך. התחלנו לבצע אותו בתל-אביב.

ר. סטנר:

אני סבורה שהמשרד רוצה כרגע להשתחרר מכל דבר שהוא יכול להשתחרר ממנו, במידות שונות, כדי לרכז את תשומת הלב וכל המאמצים באלה שלכל הדעות צריכים להפעיל עליהם את כל הוראות החוק. הכוונה היא פשוט להקל על המעמסה של המשרד.

במידה שהפטור יינתן, זה איננו פטור לתמיד ולא פטור מלא. זהו פטור מחלקים של החוק בהתאם לנסיבות. אם מגישים לנו בקשות לרשיון, מטעם מוסדות כאלה שיש להניח שהיינו נותנים להם את הרשיון, אז המשרד איננו רוצה עכשיו להתעסק עם כל הטפסים והניירות ולהעביר את זה דרך כל הרשויות שאנחנו צריכים לקבל את אישורן. אם בית-ספר נפתח ומנוהל על-ידי רשות מקומית או מוסד ציבורי, שהוא באמת מוסד ציבורי לפי חוק מס הכנסה, או שהוא איננו למטרת רווחים וכיו"ב (יש בענין זה כמה וכמה קריטריונים) - אז אנחנו רוצים לנסות להשתחרר מהטיפול המידי שהחוק כרגע מחייב אותנו.

היו"ר א. רימלט:

בניח שישי ברשות מקומית שלושה בתי-ספר: בית-ספר ציבורי, "מישלב", ובית-ספר פרטי. אני מכיר את "מישלב", ואני יודע למשל שתנאי החצר שם, המיתקנים הספורטיביים, אינם עונים על דרישות משרד החינוך והתרבות. הילדים נמצאים בהפסקה ברחוב.

יש גם בתי-ספר פרטיים. יכול להיווצר מצב שכל הדרישות הטובות בחינוך העל-יסודי ימוקדו כלפי בתי-ספר פרטיים. ואפילו למראית עין נוצר מצב שכל יתר בתי-הספר יכולים מראש ליהנות מפטור. כלומר מה שקובע כאן הוא לא בית-הספר, אלא בידי מי הוא.

העקרונות הבאים לפיהם מוצע לפטור בתי-ספר מתחולת הוראות החוק, כולן או מקצתן, הם:

(7) מסגרת חינוכית בקיבוץ הקולטת - א) נערים אשר נפלטו ממוסדות חינוך אחרים; או - ב) עולים חדשים וניכיי עליית הנוער.

(8) מוסד חינוך לבגירים המקנה לתלמידיו חינוך על-יסודי או על-תיכוני או חינוך אמצעתי;

(9) מוסד חינוך המקיים קורסים שהינם לימוד ארעי וחד-פעמי ושאינם מעניקים חינוך והשכלה בהתאם לתכניות המאושרות או המוכרות על-ידי משרד החינוך והתרבות;

(10) בית-ספר המקיים לימודים בתכתובת בלבד. נראה לי שעל בתי-ספר המקיימים לימודים בתכתובת בלבד יכול לחול פטור. אבל חוק הפיקוח צריך לבדוק גם אם אין כאן הונאה.

ר. סטנר:

לא נפטור אותם מפיקוח פדגוגי. הפטור הוא מאותם אלמנטים המתאימים לפטור. אם הלימודים מתקיימים בתכתובת, אין צורך בכל הדרישות למיתקנים שונים, כמו חצר וכדומה.

אני חוזרת ומזכירת לוועדה שאיסור העקרונות האלה שאנחנו מבקשים לאשר לנו להשתחרר מדברים מסויימים. אין כוונה בכלל להשתמש בעקרונות אלה כדי לנער את חוצננו ממוסדות כלשהם, ובלי ספק לא נשתמש בהם לשם כך. אנחנו רק רוצים להשתחרר מדברים מסויימים. למשל, מוסד חינוך המקיים לימודים בתכתובת. היושב-ראש אמר שיכולים להיות מקרים של הונאה ואשליית הציבור. אז אנחנו באמת נבדוק מי הם המורים, איך הם מלמדים. אבל לא נבדוק הרבה דברים אחרים שאין בהם צורך, כמו למשל החצר, או הסניטציה. מאחר שהלימודים מתנהלים בתכתובת, אנשים אינם באים לשם. לגבי פקידים שמנהלים את החשבונות ועובדים שם, יש אינסטנציות אחרות שבודקות זאת.

אנחנו לא ניכנס למסגרת חינוכית בקיבוץ הקולטת נערים ועולים חדשים, לא נדרוש מהם כל מיני דברים שאנחנו דורשים ממוסדות אחרים, היות וזאת מערכת בעלת אחריות, זאת מערכת שמשתפת פעולה עם הסוכנות וכן הלאה. אבל כן נבדוק תכניות וכיו"ב.

העובדה היא שאנחנו לא יכולים לעמוד בזה כרגע, ואנחנו מבקשים למצוא מוצא. העקרונות האלה יאפשרו לנו שחרור מסויימים, נשימה. אנחנו נאבקים מאד כדי לבצע את המינימום שהטלנו על עצמנו.

כל דבר ייבדק לגופו. אבל בקשתנו כרגע היא להשתחרר מדברים שאינם חשובים ואינם דחופים.

א. כץ:

לסדר. אני מבקש לדחות את הדיון בנושא הזה. הסעיף הזה לא היה בסדר היום, ואני מבקש שתינתן לנו אפשרות להתכונן לזה קצת, כי פה דורשים מאתנו דברים מרחיקי לכת. שנית, אני מבקש לראות את החוק.

א. רוזאל-נאור:

אני מוכנה להצטרף להצעה לדחות את הדיון. אני רק רוצה לומר שהמסקנה הנובעת מכל הדברים האלה היא שכנראה בעת הגשת החוק התעלמו מהעובדה שאי אפשר לתפוס מרובה כל כך גדול. אפשר להביא לוועדה תיקון לחוק, לפיו דוחים אותו למספר שנים או כדומה. אבל אי אפשר לבוא לוועדה ולבקש ממנה הסכמה לדברים כאלה.

15.3.1972

למשל, אינני יודעת אם זו אקסיומה שאינה ניתנת לערעור שמערכת חינוך פלונית תהיה פטורה כל כולה מביקורת, אלא רק ביחס לתכניות. יכול להיות גם אחרת.

אני חושבת שאנחנו לא מוכנים למלא את

הבקשות האלה בישיבה זו.

היו"ר א. רימלט: אם חברים מבקשים לדחות את הדיון בנושא זה, נהוג שנענים לזה. אני מבקש את החברים לעיין לקראת הישיבה הבאה בחוק הפיקוח. אני רק רוצה להסביר את הבקשה של חברי הועדה. אנחנו עמדנו בלחץ חזק מאד של הנהלת המשרד דאז ושל הגב' סטנר להעביר במהירות את חוק הפיקוח על בתי-ספר, בגלל תחזית האסונות העלולים להינתך על תלמידים והורים אם לא ניתן בידי משרד החינוך מכשיר שבעזרתו אפשר יהיה למנוע חינוך לא משמעותי, חינוך בתנאים היגייניים ואחרים שאינם עונים על הסטנדרד המקובל וכו'.

כאשר הוצאו התקנות הראשונות נאמר לנו שזה המכסימום שאפשר לפטור. אינני שולל אפשרות של משרד לשנות את מדיניותו. אבל הדברים האלה מעוררים בעיות חדשות, ועל כך נדון באחת הישיבות הקרובות של הועדה.

רשימת ישובים נוספים לביצוע הארכת חוק לימוד חובה בתשל"ג

היו"ר א. רימלט: לפנינו רשימה של ערים וישובי מיעוטים. הכוונה היא להחיל בהם את חוק לימוד חובה על כיתות ש' בשנת תשל"ג.

האם נציגי משרד החינוך מצויידיים בחומר כדי שיוכלו להשיב על שאלות חברי הועדה?

לא. זה לא היה בסדר היום שקיבלנו. מר שוחט:

היו"ר א. רימלט: אם כך, נדחה גם את הנושא הזה לישיבה הבאה.

אני מבקש מנציגי המשרד להודיע לנו כמה רשויות מקומיות נשארו שהחוק להארכת חוק לימוד חובה עדיין אינו חל עליהן? (ב) מה הם הקריטריונים לפיהם מחיל המשרד, שלב אחרי שלב, את החוק?

לפי החוק המתוקן, מהו התאריך האחרון המחייב את המשרד להחיל את חוק חינוך חובה חינוך על כיתות ש' בכל הארץ?

ר. סטנר: שנת הלימודים תשל"ג.

היו"ר א. רימלט: אם כך, הישובים שברשימה שלפנינו הם האחרונים שבהם עדיין לא הונהג חינוך חובה חינוך. לגבי כיתות ש', בלי קשר עם הרפורמה, היות ועד תשל"ג חייב המשרד להחיל את החוק על כל בתי-הספר הקיימים בכל הרשויות המקומיות.

א. כץ: ברשימת הערים שלפנינו, יש מספרים המופיעים בשתי עמודות, בקשר למספר תלמידים. אני מבקש לדעת מה הם המספרים האלה, מה ההבדל בין שתי העמודות.

מר שוחט: אני אבדוק את הדברים לקראת הישיבה הבאה, וגם אשיב על שאלות חברי הועדה.

15.3.1972

חוק הספריות הציבוריות, תשל"ב-1972.

היו"ר א. רימלט: אני מקדם בברכה את ד"ר וורמן, יו"ר הועדה המייעצת לשר לענין חוק הספריות הציבוריות; את ד"ר אלסברג - גנז המדינה; את מר גולן - ממדור הספריות במשרד החינוך, ואת מר מלקמן-מיכמן ממשרד החינוך.

אנו עוברים לדיון על חוק הספריות

הציבוריות, תשל"ב-1972.

סעיף 1 לחוק הוא סעיף ההגדרות. אני מציע שלא נדון עכשיו בהגדרות, אלא לאחר שנעבור על סעיפי החוק.

סעיף 2 - הקמת ספריה ציבורית והכרה בה

בסעיף 2(א) נאמר: "השר רשאי, בהתייעצות עם שר האוצר ושר הפנים, להטיל בצו על רשות מקומית או על רשויות מקומיות אחדות במשותף, להקים, להחזיק ולנהל ספריה בתחום שיפוטן".

בסעיף קטן (ב) נאמר: "השר רשאי להכיר בספריה של רשות מקומית כספריה ציבורית, ומעשה כן יחול עליה האמור בחוק זה".

לגבי סעיף 2 יש הסתייגות של מרכז השלטון המקומי. נאמר בה ספרייות ציבוריות לא יוכלו לקום על-ידי צוים של שרים בלבד. הם מציעים שייאמר במפורש שלפני פרסום הצו יקבל השר את הסכמתה המפורשת של הרשות המקומית הנוגעת בדבר.

ש. לוי: אינני מקבל את דעת מרכז השלטון המקומי שיש לקבוע בחוק שפתיחת ספריה טעונה הסכמת הרשות המקומית. אבל אינני סבור שייגרם נזק אם ייאמר בחוק שהשר צריך, לפני החלטתו, להתייעץ עם הרשות המקומית. כלומר אני מציע לומר: לאחר התייעצות עם הרשות המקומית.

היו"ר א. רימלט: אני מבין שיש נטייה לראות בהקמת ספריות ציבוריות או בקיומן דבר שבחובה, כמו חינוך. אבל לפי סעיף זה אפשר לפתוח ספריה בלי לבקש הסכמת הרשות המקומית. אני רוצה להבין את כוונת מציעי החוק.

מר גולן: זו בדיוק הכוונה. אבל למעשה המצב הוא שהרשויות המקומיות הן המעונינות, הן הדורשות מאתנו להקים ספריות. בפרקטיקה אנחנו תמיד מתייעצים קודם עם הרשות המקומית. אבל צריך להביא בחשבון שבאופן תיאורטי יכולה להיות רשות מקומית כלשהי שמאיזה שהן סיבות לא תרצה להקים ספריה. אני חושב שאפשר להוסיף את המלים "בהתייעצות עם הרשות המקומית", אינני מציע לומר שפתיחת ספריה טעונה הסכמת הרשות המקומית.

מ.צ. נריה: יכול להיות ראש מועצה או חברי מועצה שאין להם הבנה מספקת לענין זה. גם אז מספיקה ההתייעצות כדי לשכנע אותם לעשות זאת. צו זה יותר מדי, לפי דעתי. אינני חושב שיש צורך לאכוף את הדברים באמצעות צו. התייעצות מספיק כדי להשיג את המטרה.

מר שוחט: הכוונה היא שיהיה צו, אבל הוא יוצא לאחר התייעצות מוקדמת עם הרשות המקומית.

ח. גרוסמן: אני יודעת שלא תמיד ניתן לפתור דברים באמצעות צוים. נניח שמשרד החינוך יטיל בצו על עיריית תל-אביב להקים ספריה בשכונת התקווה. העירייה תטען: אני מוכנה לקבל את הצו, אבל אין לי מקום שבו אפשר להקים ספריה; אם נפנה מקום כלשהו, ייתכן שאפשר יהיה לעשות זאת. ובכן צו איננו מספיק. כי אם ברשות מקומית אין נתונים פיזיים לכך, אי אפשר יהיה לעשות זאת. זה מוכרח להיות בתיאום ובתייעצות מוקדמת עם העירייה. וצריך לתת לרשות המקומית שהות מספקת לכך. כי מה תוקפו של הצו אם אינו ניתן לביצוע? יחד עם זאת אני רוצה שיהיו לחוק שינויים, ושהוא יחייב את העיריית לפתוח ספריות ציבוריות. נראה לי שצריך לאפשר להן להשתלב בתכנון, על-ידי התייעצות אתן או כדומה.

יש לי הערה בנושא אחר. בהגדרה של "ספרים" יש בין השאר גם ספרות בכתב עיוורים. ספריה לעיוורים יכולה להיות רק במסגרת רשות מקומית אחת. יש ספריות ציבוריות שלפי דעתי אינן יכולות להיות מקומיות.

היו"ר א. רימלט:
ספריות לעיוורים יכולות להיות ברשויות גדולות. הספריות הקיימות הן מחוזיות. אני מציע שנחזור להגדרות בשלב מאוחר יותר. לעת עתה אין לנו תמונה של יישום ההגדרות או שילובן בסעיפים.

א. רזיאל-נאור:
כיצד נוהגים כאשר צריך להקים בית-ספר? ודאי צריך להידבר עם הרשות המקומית, כי הרי אי אפשר להחליט על הקמת בית-ספר שישרת את ילדי המקום בלי לשמוע את דעת הרשות המקומית. האם נהוג לקבל את הסכמתה המפורשת? נכון שצריך להתייעץ, אבל אין צורך לקבל את ההסכמה המפורשת.

יכולה להיות רשות מקומית מסויימת שלאנשיה יש השקפות אחרות, והם יגידו שאיצטדיון לכדורגל, או בריכת שחיה, או אפילו דיסקוטק או בית הימורים, קודמים לספריה. ספריה בכלל לא עומדת אצלם על סדר היום.
על כן אין צורך לקבל את הסכמתה המפורשת של הרשות המקומית, אבל יש צורך לכוא בדברים. התייעצות זה ניסוח שלדעתי מספיק.

ר. סטנר: משרד הפנים מייצג את הרשויות המקומיות.

היו"ר א. רימלט:
הרשויות המקומיות רוצות קצת עצמאות, הן אינן רוצות לסמוך על משרד הפנים, על הרשות המרכזית. מה נשאר לרשות המקומית, אם לא תהיה אפילו התייעצות אתה?

ד"ר וורמן:
דנו על העניין הזה עוד בכנסת הקודמת. הכנו את החוק הזה לפני שנים רבות. היתה לנו גם פגישה עם מר מליון בעניין זה. חברת הכנסת צברי היתה יושבת-ראש ועדת המשנה לעניין חוק הספריות, והסברנו על מה מדובר.

אני בהחלט בעד זה שנוסף לצו, נוסיף בחוק את הצורך בהתייעצות. נאמר כאן בצדק, ואנחנו יודעים זאת מן הנסיון, שיש רשויות ומועצות מקומיות שאין להן תודעת הספריה הציבורית, אבל אפשר לשכנע אותן, אפשר גם לתת להן דוגמאות ממקומות אחרים.

אני חושב שלמען שיתוף הפעולה הטוב רצוי מאד לתת להן אפשרות של התייעצות, ושלא תהיה רק הכתבה מלמעלה על-ידי המשרדים הממשלתיים, אלא יהיה שיתוף פעולה ישיר אתן.

מר גולן:
אני רוצה לומר לחברת הכנסת גרוסמן: ספריה בתל-אביב מהווה יחידה מינהלית אחת שמורכבת מספריה מרכזית - שלפי שעה היא במקום לא מתאים, אבל בונים מרכז - ו-16 סניפים. אנחנו איננו נכנסים לפרטים בדיוק באיזה מקום להקים סניף, אלא תוך הביצוע כמובן דואגים לכך שהסניפים יהיו בשכונות של מעוטי הכנסה. הביצוע הוא תוך חמש שנים. אם כרגע אין אפשרות להקים את הסניף, יש לנו שהות מספיקה, תוך חמש שנים, לפי החוק, להקים סניף בכל מקום שזה יהיה דרוש. ואם אין מקום לסניף, יש לנו ניידת. ואמנם פועלת ניידת בתל-אביב, חיפה ואזורי פיתוח. הניידת משמשת לפחות פליאטיב לסניף, עד שיוקם.

היו"ר א. רימלט:
האם במקום "להטיל בצו" אפשר להגיד "להורות"? המלה "צו" בהקשר לספריות קצת צורמת. האם תוקף ההוראה יפגע מכך אם יהיה מונח משפטי אחר במקום צו?

ד"ר ע. סבט:
הוא לא יפגע, אבל צריך לדעת באיזו צורה הדבר ייעשה. בצו אומרים: אני מצווה לאמור שבמקום זה וזה תוקם ספריה. הוא יכול גם להורות, אבל אז אינני יודע באיזו צורה יקבע זאת. צו גם מתפרסם ברשומות. זה יהיה דבר שיהיה ידוע לציבור.

ר. סטנר:
העניין של צו הוא לטובת האזרח. צו מוכרח להיות נתון לפיקוח בית-המשפט, הוא מתפרסם ברשומות. כששר מוציא צו, זה עובר דרך משרד המשפטים. זה יותר רצוי לאזרח מאשר סתם הוראה מינהלית.

נגד צו אפשר להתגונן בבג"ץ, ונגד הוראה מינהלית אי אפשר?

א. רזיאל-נאור:

נכון.

ר. סטנר:

אפשר לומר "להורות בצו".

א. רזיאל-נאור:

זה אפשרי.

ר. סטנר:

אני מציע שהנוסח של סעיף קטן (א) יהיה: "השר רשאי, בהתייעצות עם שר האוצר ושר

היו"ר א. רימלט:

הפנים, ולאחר התייעצות עם הרשות המקומית או הרשויות המקומיות הנוגעות בדבר, להורות בצו על רשות מקומית או על רשויות מקומיות אחדות במשותף להקים, להחזיק ולנהל ספריה בתחום שיפוטן".

נעבור לסעיף קטן (ב).

בכל מקום שמוזכרת כאן ספריה ציבורית, אנחנו מגבילים את עצמנו לספריות של

א. כץ:

רשויות מקומיות בלבד. מה דין ספריות ציבוריות שהן בבעלות גופים ציבוריים שאינם רשויות מוניציפליות? אני מכיר במושבים ספריות ציבוריות, כמו למשל של מוסד בני-ברית, או הספריה של הסתדרות העובדים הכללית, או ספריה של מכבי. אלה ספריות ציבוריות. לפעמים זו הספריה היחידה או העיקרית באותו מקום, כאשר לרשות המקומית אין ספריה. לפעמים הרשות המקומית תומכת בספריה הציבורית הזאת שהיא בבעלות לא מוניציפלית. מה דינו של כל הסקטור הזה? מבחינה חינוכית-פדגוגית, מבחינת הפצת הספר הטוב, הן ממלאות אותה פונקציה. מה דינן?

בדיון על הצעת החוק בקריאה הראשונה

מ.צ. נריה:

בכנסת העליתי את הענין הזה והצעתי תיקון, שספריה ציבורית פירושה כל ספריה שעומדת לרשות הציבור ושממלאת תקנות מסויימות. לקחתי את התקנות של חוק הספריות הבלגי, בהן דורשים שהספריה תהיה פתוחה לציבור, שתתנהל בצורה תקינה, שיהיו בה מספר מתאים של ספרים וכו'. השתמשתי בדוגמה של ספריית היכל שלמה או ספריית ישורון בירושלים. אלה ספריות שעומדות לרשות הציבור, מתנהלות על-ידי גופים ציבוריים. אין סיבה לא להכיר בהן כספריות ציבוריות, רק משום שאינן תחת מרות מוניציפלית. אינני יודע מדוע דוקא הרשות המקומית צריכה להיות הבעלות, בשעה שיש לנו הרבה מוסדות כאלה.

יש לנו בתיק מאמר שהתפרסם בנושא זה

ב"דבר". הוא מפנה את תשומת הלב לכך שקיימות בארץ למעלה מ-500 ספריות ציבוריות, מתוכן 135 של מועצות הפועלים.

אני מציע לתקן את החוק ולומר שספריה ציבורית פירושה ספריה של גוף ציבורי, העומדת לרשות הציבור לפי תנאים שייקבעו.

ה. גרוסמן:

יש ספריה המשמשת לענין מסויים, נבנית את העיוורים. זו ספריה ארצית. אי אפשר להטיל אותה על עיריית נתניה, אפילו לא על כמה עיריות או רשויות מקומיות במקום. אי אפשר לומר שזאת לא ספריה ציבורית. לפי דעתי ההגדרה של ספריה ציבורית היא פגומה.

ההגדרות של ספריות אינן הגדרות ישראליות.

מר גולן:

יש הגדרות בינלאומיות שאושרו על-ידי אונסקו, והן מקובלות בעולם. יש ספריה לאומית, ספריות אוניברסיטאיות, ספריות של בתי-ספר, ספריות מיוחדות וספריות ציבוריות.

וספריות עירוניות?

א. רזיאל-נאור:

הן ציבוריות, אם כי יכול להיות שספריה עירונית מסוימת אינה ציבורית. למשל,

מר גולן:

בציריך יש ספריה עירונית שהיא למעשה משמשת ספריה של הקנטון, והיא ממלאת גם פונקציה של ספריה לאומית. יש לה אגף שהוא ספריה ציבורית, המשמשת ילדים, בני נוער, מבוגרים, היא פתוחה לכל. תפקידה של ספריה לאומית הוא לאגור כל מה שמופיע בדפוס.

חוקי הספריות בארצות רבות כוללים באמת את כל הספריות. בארצות המערב, בארצות-הברית, הן כוללות רק ספריות ציבוריות. צר לי לומר שבלגיה היא הדוגמה הרעה ביותר. החוק הבלגי חוקק ב-1921. הוא חוק מיושן, והוא תוצאה של מצב פוליטי, סוציאלי. בגלל החלוקה בין ולונים ופלמים, יש שם שני מיניסטריונים. בלגיה אינה ארץ הספריות. יש בה 2,700 ספריות, מהן רק 23 העומדות על רמה.

באנגליה, לאחר שנתקבל החוק החדש ב-1964, ירד מספר הספריות מאוד, כי המגמה של כל חוק היא להקים דוקא יחידה גדולה שמנצלת את כל המשאבים של כוח אדם, אוסף ספרים, מבנים וכו'. בתקופה זו של התפוצצות המידע, ספריה קטנה אינה מסוגלת למלא תפקיד זה. לכן באנגליה החוק קובע שהיחידה הנפרדת היא 40 אלף תושבים, כלומר יש לצרף ישובים עד 40 אלף תושבים כדי להקים ספריה. זו המגמה, וכך זה בכל חוק מודרני.

בארץ יש יותר מדי ספריות. השאלה היא מה זו ספריה. אם בסטטיסטיקה מופיע שנניח בגדרה או בבנימינה יש שתי ספריות, מה פירוש הדבר? בדרך כלל פירוש הדבר הוא שיש איזה ארון ספרים עלוב במועצת הפועלים, יושבת שם אשה פנסיונרית, ואין שם פעילות רבה. זאת אומרת שאנחנו לא יכולים לוותר על הרשות המקומית. זה שירות מוניציפלי.

לגבי הספריות של מועצות הפועלים - לפי הסטטיסטיקה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יש 97 ספריות של מועצת הפועלים, מהן 81 אינן עונות על דרישה מינימלית, אין בהן 10 שעות שירות, אין בהן 50 מטר שטח, אין בהן אפילו 3,000 ספרים.

אבל אנחנו בכל זאת נותנים על פי החוק את האפשרות לצרף את הרשויות ליחידה אחת. איננו פועלים בחלל ריק. החוק הזה קיים באזורי פיתוח הלכה למעשה, וכן במקומות אחרים. במגדל העמק וצפת ניסינו להקים ספריה משותפת. אנחנו מאפשרים למשל למועצת הפועלים שיהיה שלט משותף. מתחשבים במצב הקיים. בקרית-שמונה אנחנו משרתים גם את המכללה. ראש עיריית חדרה, שהתחיל כעת לנהל אתנו משא ומתן, רוצה לצרף את הספריה של המכללה לספריה הציבורית, כי אין שם מקום לעוד ספריות. (בחדרה קיימת גם ספריה של המפלגה הליברלית, קיימת ספריה קטנה של מועצת הפועלים. שוחחתי עם ראש העיר, והוא הציע לצרף את הספריות, לעשות מהן ספריה אחת שתוכל לספק את הדרישות).

במושבים אנחנו מקימים ספריה אזורית. ספריה אזורית פירושה סניף או לפחות שירות של נידת בכל מושב ומושבה, כך שלא יישאר אף ישוב שלא יהיו לו שירותי ספריה.

המצב בקיבוצים הוא מיוחד. שם יש כ-24 ספרים לראש, פרט לספרים שישנם אצל חברים בבתים. אבל בביצוע החוק אנחנו נשלב את הקיבוצים בתוך המועצה האזורית. אנחנו עושים זאת עכשיו באילות: מקימים ספריה משותפת לאילת ולאילות. אנחנו מנסים לשות זאת עכשיו ברמת הגולן. ראינו שספריות אזוריות, כמו בניח בעזתה, הספריה משמשת כל ישוב וישוב. ומאחר שזה גם מקום קטן, אנחנו משרתים את הסניף, את בתי-הספר. במקומות שבהם אין אפשרות להקים סניף, אנחנו משרתים אותם על-ידי נידת יוצאת מן הכלל, שכוללת 2,500 ספרים. אנשים יכולים להיכנס לבחור להם ספרים.

אם יש לנו ספריה אחת עם ספרן אקדמאי או בעל הכשרה מקצועית אחרת, בעל נסיות חינכיות דרושות לכך - אנחנו יכולים לפעול. אם נפצל - אז תהיה זו נסיגה טוטלית לאחר שהשגנו הישגים גדולים. אפשר לראות זאת בדימונה, שדרות, קרית-גת, לוד ורמלה, וכן בבית-שאן. בבית-שאן יש ספריה ובה למעלה מ-2000 קוראים, וזאת רק הודות לזה שהיא מנוהלת על פי סטנדרטים ונתונים טובים.

ספריית היכל שלמה היא ספריה מיוחדת ולא ציבורית. בכל ספריה ציבורית יש מקום לספרות תורנית, לפי הצרכים. דוקא בין הספרנים המצטיינים יש לנו הרבה ספרנים דתיים. הקמנו ספריה לדורות הכוללת את לוד, מודיעין, גזר ונחל שורק, וזה פועל יפה. בראשה עומד ספרן דתי. אותו דבר בקרית-גת, בקרית אתא. אין כל מניעה להכניס לכל ספריה ספרות תורנית. אך ספריה מיוחדת אינה כוללת כל מיני ספרים מתחומים אחרים.

ש. לוי:

אינני חולק על הסטנדרטים שמר גולן דיבר עליהם. ובלי ספק שאם רואים צורך בחוק, החוק צריך להקנות סמכות למשרד החינוך לקבוע קריטריונים שבלעדיהם ספרייה אינה יכולה לזכות בשם "ספרייה ציבורית". אבל הערעור שנשמע כאן לא היה על רמת הקריטריונים, אלא על ההגדרה, שספרייה ציבורית יכולה להיות רק ספרייה של רשות מקומית. בענין זה לדעתי יש מקום להרהור נוסף. על כל פנים אני הייתי מציע שניתן אפשרות לגורמים מעוניינים, או מתוך יוזמה שלנו, להשמיע דעתם בענין זה.

בדרך כלל אינני חושב שיש תקציבים כה גדולים ושיש חשש שמא הספריות האחרות אינן מקבלות את הכסף המצוי בשפע. אבל אנחנו בכל זאת קובעים חוק שהוא לפחות לדור. ייתכן שבאיזה מקום, לא בישוב קטן, תל-אביב או ירושלים, תהיה קיימת ספרייה לפי כל הקריטריונים שהחוק יקבע. אינני חושב שאנחנו צריכים מלכתחילה ובאופן עקרוני לשלול ממנה את האפשרות לקבל סיוע ממלכתי.

אני מציע תיקון בהגדרה של "ספרייה ציבורית".

היו"ר א. רימלט:

החוק הזה אינו בא לתת תארים, אלא להטיל חובות על הרשויות המקומיות. גם אם החוק יתקבל כפי שהוא, אינני חושב שלא תינתן עזרה ממלכתית לספריות האחרות.

אינני חושב שכדאי למסד את כל מה שיש. מדוע לפסול יוזמות של ספריות ספציפיות ואחרות? לפי חוק זה השר יכול לקבוע תקנות איזה שמות אפשר לתת לספריות. תהיה גם חובה כלפי הספריות הקטנות, בקשר לספרנים אקדמאים וכו'. לפעמים יש ערך ליוזמה ציבורית, כדי לפתוח ספרייה לחוג מסויים או לחוגים רחבים, או לכל התושבים, בלי שהיא תיחפך לספרייה ממוסדת ורשמית.

באשר לתמיכה - הספריות הקטנות מקבלות תמיכה מהרשות המקומית. זה תלוי איזו ספרייה זאת ומי היא הרשות המקומית. ודאי שתמיכה ממלכתית לספריות קטנות שונות, שדיבר עליהן חבר הכנסת כץ, לא תינתן; או לספריות של כל מועצות הפועלים.

המושג "ספרייה ציבורית" הוא מונח שמשתמשים בו בחוק שבא לחייב רשויות מקומיות להקים ספרייה, להחזיקה ולנהל אותה. לא הייתי רוצה שכל ספרייה תהיה של הרשות המקומית. על-ידי כך אנחנו נצמצם את הפעולה הוולונטרית, את היוזמה הוולונטרית. אם יש ספרייה של מכבי שבה יש דגש מיוחד על ענייני ספורט ומכבי מקיימת את זה - מדוע לא תמשיך לפעול?

אינני שולל את המחשבה של חבר הכנסת לוי. תשקלו את מה שהוא מציע, כלומר שספרייה שעונה לקריטריונים שייקבעו - והקריטריונים יהיו די קשים - תיהנה מתמיכה ממלכתית. אבל לא הייתי רוצה שהכל יהיה ממשלתי ורשמי.

ח. גרוסמן:

יש ספריות מיוחדות, ואני חוזרת לענין הספרייה לעיוורים, שגם עליה מדבר החוק. האם יכולים להיות ספרים בכתב עיוורים בתוך ספרייה ציבורית? איזו ספרייה תוכל לעמוד בזה? לדעתי זה לא יהיה, ולכן בענין זה זו פיקציה. לעיוורים יכולת להיות רק ספרייה אחת או שתיים בכל הארץ. העובדה היא שמשרד הסעד הוא שמטפל בספרייה הזאת. האם אתם רוצים להנציח את המצב הזה?

לענין הקיבוצים - ישנם קיבוצים שיש בהם שתי ספריות: אחת בשביל בית-הספר, ואחת של הקיבוץ. ואלה בהחלט ספריות שעונות על הדרישות. איך ייכללו אותן? האם ייכללו אותן בתוך המועצה האזורית, ואז הן תוכרנה כספריות ציבוריות?

ר. סטנר:

מדוע לא?

ח. גרוסמן:

אינני מתנגדת לזה. אבל אני רוצה לדעת.

לגבי הספריות הניידות - משום מה רוב האזרחים מתקונונים שבכלל לא יודעים שהן קיימות.

ז. הרמן: אני נוטה להסכים עם היושב-ראש. אני חושבת שמטרת החוק היא לדאוג לכך שתהיה ספרייה טובה, על רמה, לפי סטנדרטים שייקבעו.

יש ספריות מיוחדות, כמו למשל זו של היכל שלמה. הרשות המקומית יכולה להחליט שהיא מכירה בספרייה זו כסניף של הספרייה המרכזית. אין לכך שום מניעה, ביחוד בספרייה טובה צריך שיהיה בה גם מקום לספרים בנושא מיוחד. ואם זה איננו במבנה של הספרייה, אז אפשר להכיר בספריות אחרות כחלקים ממנה.

אני מסכימה עם היושב-ראש שיש מקום גם ליוזמה מיוחדת וולונטרית להקמת ספרייה.

אני ראיתי ספריות עלובות ביותר. אם אנחנו כבר מחוקקים חוק, אנחנו צריכים להחליט בעצם לגמור עם הספריות האלה, שאולי תרמו דבר-מה לציבור. אבל מגיע הזמן שצריך להקים דבר הרבה יותר טוב, ברמה הרבה יותר גבוהה.

א. רזיאל-נאור: ביחס לספריות מיוחדות - כפי שאני מבינה, ספרייה מיוחדת יכולה להיות או ספרייה שעוסקת בנושא מוגדר מסויים, או ספרייה כמו בית אחד-העם בתל-אביב, או בית ביאליק בתל-אביב, אוסף הספרים שנמצא בבית מסויים כזה הוא מגוון, שייך לנושאים רבים ושונים, אבל זה בית משיעור קומתם של ביאליק או אחד-העם ורוצים לשמור על הדבר כמו שהוא, שישמש גם מוזיאון, ארכיון, וגם יד לאדם ולפעלו. זו ספרייה מיוחדת. אבל בהיותה ספרייה מיוחדת, היא צריכה לפי דעתי להיות סניף או חלק של הרשות שבה היא נמצאת.

היו"ר א. רימלט: לפי החוק זה ייתכן.

א. רזיאל-נאור: אגב, זה יכול להיות לא רק בתל-אביב, ששם זה קיים עשרות שנים, אלא גם במקום אחר. נביח שלפלוני יש אוצר ספרים בלום, והוא רוצה להנחיל אותו לציבור, ובלבד שישמר על שמו. יש פה סעיף האומר שהשר רשאי להתקין תקנות והוא יכול גם לקבוע שמות לספריות ציבוריות. ודאי בדרך הטבע באים בדברים ומשתדלים לשמור, אבל אין גם להתעלם מהאפשרות שיפגעו במישהו. אז צריך לדאוג גם לזה.

גם אני בעד זה שתהיה פעילות ציבורית, ושלא הכל צריך להיות מוכתב מלמעלה או ממוסד. צריך להשאיר אפשרות של פעולה לגורמים ציבוריים ופרטיים. אבל צריך לדרוש מהם, שאם הם רוצים לקבל הכרה ותמיכה, עליהם למלא אחר תנאים מסויים. צריכים להיות סטנדרטים קבועים בגבולות ההגיון, ושלא יעמדו על קוצו של יוד. היוזמה לעודד ולפתח את הרצון לקרוא ולטפל בערכים רוחניים, שקולה לפעמים כנגד דברים טכניים שונים. ובכן צריך גם להשאיר מקום לפעילות ציבורית, ואפילו פרטית.

מ.צ. נריה: אין ספק ששום ספרייה אינה יכולה לקבל אישור בלי שתענה על סטנדרט מסויים. נביח שיש ספריות שעומדות על רמה וממלאות אחר התנאים, והן בסטנדרט הראוי; העובדה שהן שייכות למועצת הפועלים אינה סיבה לקפח את מעמדן. אם יש צורך לחדש את האגודה - יחדשו אותה; אם יש צורך שבאגודה ישתתפו נציג המועצה המקומית או נציג משרד החינוך - ישתתפו. לא ייתכן שבגלל שמפעל מסויים קיים הודות להתנדבות, אלא שזה לא מוניציפלי, - וזה מפעל לתפארת שהוקם באופן עצמאי - שבגלל זה לא יהיה זכאי לתמיכה.

מר גולן אמר שספריית היכל שלמה היא ספרייה מיוחדת. זו ספרייה שמצליחה לרכז אנשים רבים, ספרייה גדולה שחלק גדול מהציבור נזקק לה. הסיבה שהיא אינה משרתת ילדים ונוער אינה סיבה להוציאה מהחוק. הוא הדין לגבי ספריית ישורון בירושלים. היא משמשת חוקרים. אני מתאר לי שיום אחד הרב ששון מבית-וגין יסכים לפתוח את ספרייתו לציבור. הציבור שישמש במה שיש בה, בכתבי היד שבה, יהיה ציבור רציני ביותר. אז אנחנו לא נעניק לספרייה זו מעמד של ספרייה ספרייה ציבורית, רק משום שהיא משמשת את הפרופסורים ואת טובי החוקרים?

אני חוזר ואומר שספריות כמו זו של היכל שלמה, ישורון וכדומה, זכאיות - אחרי קבלת כל התנאים, למעמד של ספריות ציבוריות.

היו"ר א. רימלס:

אני חושב שהחוק הזה בא להבטיח שתהיה לפחות ספרייה אחת חובה בכל מקום ומקום, ולא לפתוח את הקופה הממלכתית לכל הספריות. זה דבר אחר, ואינני אומר שלא צריך לעשות זאת. אבל צריכה להיות לפחות ספרייה אחת במקום שיש בו נוער והוא רוצה לקרוא. וזאת ספרייה מכספי הציבור, לכל הציבור. אין זה מונע קיומן של ספריות מיוחדות. אבל אם יש קופה ממלכתית, צריך לדאוג למינימום. זה לא ענין של מעמד; זה ענין של תקציב. יש מקומות רבים שאין בהם ספרייה. הכסף הציבורי צריך להבטיח את המינימום לכל הציבור, הוא צריך להבטיח ספריות במקום שאין. יש כאן הרבה יותר חובות על הרשות המקומית, מאשר זכויות. מדוע להטיל את זה על כל הספריות? אם הרב ששון ירצה לפתוח את ספרייתו לציבור, אלה ספרים לציבור, ולא ספרייה ציבורית. אם הוא ירצה תמיכה, זה דבר אחר.

זוהי תכנית מינימום לספריות, ואין זה בא לקבוע מי יקבל תמיכה ומי לא. זו דעתי.

ד"ר ע. סבט:

אני חושש שהמונח "ספרייה ציבורית" הטעה מאד. היושב-ראש באמת קלע בדבריו למטרת החוק. כשם שהמדינה נותנת חינוך לכל ילדי הארץ ומטילה חובה על רשויות מקומיות לפתוח בתי-ספר, כן היא מטילה חובה לפתוח ספריות ציבוריות, כי היא רואה בספרייה הציבורית תוספת לחינוכו של העם. אפשר להטיל חובה על רשות מקומית; זה תפקידה. אי אפשר להטיל חובה על היכל שלמה או על מועצת הפועלים וכדומה. זה יפגע בהם. אם נבוא ונאמר: מועצת הפועלים של תל-אביב חייבת לפתוח ספרייה - תישאל השאלה: משום מה חובה זו? החובה מוטלת על העירייה, כי העירייה חייבת לפתוח בתי-ספר וספריות. ספריות אלה צריכות להיות כלליות, לעם.

תקחו למשל את התקנות ששר החינוך מוסמך להתקין. יש ענין של הוראה בדבר רכישת ספרים עבריים מקוריים. אנחנו חושבים שבכל ספרייה צריך להיות מינימום של ספרים עבריים מקוריים.

ייתכן שעל-מנת לבוא לקראת בקשתה של חברת הכנסת גרוסמן בענין ספרות לעיוורים, אפשר להרחיב את פיסקה 4, ולקבוע שהשר רשאי לקבוע מה יהיה המינימום של ספרים מסויימים לאור הצרכים של ישוב מסויים. ייתכן למשל שבאור יהודה אין בכלל עיוורים; ייתכן שבתל-אביב הבעיה היא אחרת לגמרי.

אני חושב שזה היה פוגע בהיכל שלמה, במועצות הפועלים ובכל הארגונים האלה אילו היו נותנים לשר את הסמכות להטיל חובה. כי צריך לשים את הדגש על החובה. בסעיף 3 לחוק נאמר: ספרייה ציבורית תהא נתונה לפיקוחו של השר. אינני יודע אם הרב ששון או מי שרוצה להעמיד את ספרייתו לרשות הציבור היה מסכים לזה.

בסעיף 4 נאמר: "כהקמתה של ספרייה ציבורית, בתחזוקתה ובניהולה רשאית רשות מקומית לשתף מוסדות וגופים אחרים". ייתכן מאד שגוף מסויים או אדם פרטי יאמר: יש לי כמה ספרים מעניינים, אני מוכן להעמידם לרשותכם, אני מוכן אפילו לשלם חלק מהוצאות התחזוקה, ובלבד שבאחד מאולמות הספרייה יתנוסס שמו או שם אביו. אבל לא ייתכן שאדם יאמר: אני מקים ספרייה, אני קובע למה היא תשמש, ובאותו זמן זו תהיה ספרייה ציבורית. כי ספרייה ציבורית זה מה שרשות מקומית חייבת לתת, כמו שהיא חייבת לתת בתי-ספר.

ש. לויין: אז אולי צריך לשנות את שם החוק, ולומר: חוק הספריות הציבוריות - המוניציפליות.

מר מלקמן-מיכמן:

בענין ספריית העיוורים - אני מכיר את הבעיה. היא לדעתי ממחישה שאי אפשר לכלול את הספריות המיוחדות בספריות הציבוריות. היא למעשה מיוחדת לציבור מסויים. בתקנות שיוציא השר אחר כך, יהיו גם תקנות שאי אפשר להחיל אותן על ספריית העיוורים. ספרייה זו באמת מוחזקת היום ברובה על-ידי משרד הסעד. בשנה הבאה אנחנו הולכים להגדלה ניכרת של חלקו של משרד החינוך והתרבות. אבל הספרייה הזאת פועלת בצורה אחרת לגמרי מאשר ספריות אחרות, בעיותיה הן אחרות.

אני רוצה לומר בזה שמשרד החינוך איננו מתעלם מהעובדה שקיימת ספרייה לעיוורים ושצריך לדאוג לציבור העיוורים. הוא ילך לתמיכה הולכת וגדלה לספריות אלה, אבל בצורה אחרת.

היו"ר א. רימלט:

תמיכה בלבד אינה מספקת.

מר מלקמן-מיכמן:

בשנה הבאה נעשה יותר. לא נוכל לעשות זאת לפי הקריטריונים האלה. אז מוטב שהתמיכה תהיה ישירה. וכך גם לגבי כל ספריה מיוחדת הממלאת תפקיד מיוחד בתוך מערכת הספריות המיוחדות בארץ. כי אם נתחיל להרחיב את זה, נצטרך לכלול גם ספריות אוניברסיטאיות ואחרות. לאן נגיע?

כוונת החוק הזה היא לדאוג לכך שהאזרח הזקוק לזה יקבל שירות, ולא שדברים שקיימים כבר - יתנו להם הכרה. הכוונה היא לשירות לאזרח, שירות שעד לפני כמה שנים היה למטה מכל ביקורת בארץ, אף על פי שהיו ספריות טובות מאד. בשנים האחרונות התקדמנו בשטח זה, צריך להמשיך בדרך זו ולא להנציח מצב גרוע שהיה קיים - על-ידי מתן תקציבים לארגונים שאינם יכולים לעמוד במשימה הגדולה שמוטלת עלינו עכשיו בהקמת הספריות הציבוריות.

היו"ר א. רימלט:

חבר הכנסת לוין מציע ששם החוק יהיה חוק הספריות הציבוריות של הרשויות המקומיות.

מר שוחט:

חברי הועדה היו צריכים להתייחס למה שיש בחוק ולא למה שאין בו. משרד החינוך חושב שחסר בארץ איזה דבר, ואנחנו צריכים לעשות אותו. יכול להיות שהמלה "ציבורית" באמת מטעה. אצלנו משתמשים במושג זה לצרכים רבים. כאן היתה כוונה לשירות לציבור. בשפות אחרות זה נקרא "פבליק ליבררי", ולכן תרגמו את זה ל"ספריה ציבורית". וכל מי שראה את המוסד שנקרא "פבליק ליבררי" בארצות-הברית, לבו מתמלא קנאה. לעומת זאת אצלנו, כשבא אזרח זר לתל-אביב, חיפה או ירושלים, ושואל: איפה כאן הספריה של העיר, - הספריה הציבורית שכל אחד יכול להיכנס אליה בכל שעה במשך היום ולקחת כל ספר שהוא רוצה לקרוא - אז אין דבר כזה.

אמרו כאן שיש ספריות רבות. אבל מה שאנחנו רוצים להשיג בחוק זה הוא שתהיה חובה על כל רשות מקומית בארץ לקיים ספריה ציבורית.

יש בעיה אחרת של ספריות מיוחדות. ייתכן שצריך לקבוע משהו לגבי מתן הכרה לספריות אחרות, אבל זה לא מוכרח להיות במסגרת החוק הזה. כאן מדובר על ספריה ציבורית שצריכה לשמש את הציבור בכללותו. ספריה כמו היכל שלמה יכולה להתקיים; היא משרתת ציבור מסויים. על-ידי זה היא אינה הופכת לספריה שמשמשת את כלל הציבור בעיר או בארץ. בכל אוניברסיטה ובכל מוסד מדעי כמעט יש ספריה משלהם, לאנשים העוסקים בתחומים מיוחדים. כאן מדובר על דבר עממי. אילו יכולנו לקרוא לזה ספריה עממית, זה היה יפה. אבל זה לא יתקבל יפה בציבור.

אשר להצעת חבר הכנסת לוין, לקרוא לחוק חוק הספריות הציבוריות של הרשויות המקומיות - אנשי החוק צריכים לבדוק אם זה לא מגביל.

ד"ר וורמן:

מתוך נסיון כיושב-ראש הועדה המייעצת לשר בענין חוק הספריות הציבוריות, וכן כמי שאחראי על הספריה הלאומית במשך שנים רבות, אני מסכים לדברי יושב-ראש הועדה וחברת הכנסת הרמן. אנחנו עבדנו על החוק הזה גם במסגרת ארגון הספרנים במשך שנים רבות. כוונת החוק היא לדאוג לכך שבכל מקום תהיה ספריה ראויה לשמה. מנסיוני אני יכול להגיד שהמצב בארץ איננו כך. החוק צריך באמת לעזור לנו להפיץ את תודעת הספריה הציבורית וחשיבותה בכל מקום ומקום. מר גולן הזכיר כאן את ההגדרות של אונסקו, שאנחנו נהנים מתמיכה שלה. אונסקו מדגיש דוקא בשנים האחרונות את הצורך בתכנון לאומי של הספרנות דוקא במסגרת של חינוך ובעיות חברתיות. אנחנו רוצים למנוע דבר אחד, והוא פיצול. לעתים רואים שבמקום אחד יש ספריות אחדות, אך אף אחת אינה מספקת את הצרכים האלמנטריים ביותר. יש כאן גם בעיה של כפילות, של ספרנים מקצועיים שצריכים להיות אחראים לספריות אלה.

מדובר כאן ברשת של ספריות, כלומר שספריות אלה צריכות להיות משולבות לרשת כללית. בירושלים יש עכשיו משא ומתן בין מועצת הפועלים ועיריית ירושלים, להעביר את ספריית הפועלים לרשות העירייה. כמובן שיהיה צורך לשמור על האופי המיוחד של ספריה זו, לא רק על השם. הסניף הזה יעבור למסגרת של ספריות עירוניות ציבוריות, אבל יישמר לא רק השם, שהספריה נוסדה על-ידי מועצת הפועלים, אלא גם דברים אחרים.

בשנים האחרונות יש לנו דוקא נסיון טוב בענין זה של ספריות משותפות שהקימונו בעזרת קרן רוטשילד, שנתנה למדינה למעלה מ-4 מיליון לירות כדי להקים בלוד ובקרית-גת ספריות משותפות. יש שם ספריות דתיות, ספריות של בתי-ספר ואחרות, כולן קשורות לרשת אחת בתוך מסגרת המועצה המקומית.

ספריית ישורון מקבלת תמיכה מעיריית ירושלים. אין שום מניעה שספרייה זו תהיה פעם סניף בתוך מסגרת הספריות העירוניות הציבוריות.

או ספריית היכל שלמה. זו ספרייה מיוחדת. היא אינה שייכת לחוק זה.

מגמת החוק הזה היא להשיג בעיקר שני דברים: לדאוג למנימום מבחינת ספרייה ציבורית, במובן המודרני; מצד שני אנחנו רוצים להביא לשיתוף פעולה בין כל מיני גורמים. למשל, יש ספרייה של המועצה הדתית או בני-ברית. אין שום מניעה להעביר את הספריות האלה למסגרת אחת, בהנהלה אחידה, מתוך שיתוף פעולה.

לצערי עלי לאשר את דברי חברת הכנסת הרמן. יש הרבה ספריות שהרבה יותר טוב היה לסגור אותן. הן כל כך עלובות, שאינן יכולות לספק את הדרישות החינוכיות-התרבותיות המינימליות.

ספרייה היום היא לא רק ספרייה להפצת ספרים. היא גם מרכז לאינפורמציה. הדבר חשוב בערי פיתוח. ראינו למשל בקרית-גת או לוד איך העולים החדשים באים לספרייה, איך הם מקבלים שם עצה וכו'. כאן צריכים להיות דברים סטנדרטיים. אני מסכים עם דברי חבר הכנסת לויין שצריכים לדאוג לספריות אחרות שקיימות, שאולי יש לצרף אותן לרשת הכללית, ברמה שאנחנו נצטרך לקבוע.

רק בשנים האחרונות חלה התפתחות ניכרת של הספריות הציבוריות בארץ. ויש עוד גורם חשוב מאד, הגורם האנושי. רק בעשר השנים האחרונות יכולנו גם להגיד שבאמת יש צוות של ספרנים מקצועיים מסוגים שונים שיכולים לשרת את הספריות.

בנוגע לספרייה לעיוורים - אם זה מופיע בחוק כאחד הדברים שצריכים להיות בספרייה ציבורית, הדבר הוא פשוט: יש רשות לספרייה ציבורית לכלול גם ספרות לעיוורים. זאת אומרת שהספרייה המרכזית בנתניה יכולה לשלוח העתקים מהספרים שיש לה לספרייה אחרת. איש לא חשב שצריך לדרוש מכל ספרייה ציבורית שתהיה בה גם מחלקה לספרות לעיוורים. אנחנו רוצים לפעול בשיתוף פעולה בין-ספרייתיים.

מר גולן: אני רוצה לומר מדוע לדעתי אין לקבל את ההצעה לקרוא לספריות ספריות של רשויות מקומיות, או ספריות מוניציפליות. יכולה להיות ספרייה מוניציפלית, וזה קיים. למשל, קיימת בתל-אביב ספרייה מוסיקלית. ספריית רמב"ם היא מוניציפלית. לפני זמן מה היתה הספרייה של אוניברסיטת חיפה ספרייה מוניציפלית. המונח ספרייה ציבורית מקובל יותר בעולם. חוששני שהצעה זו עומדת בחתירה עם סעיף 4. הכוונה למעשה היא לספרייה משותפת עם מועצת הפועלים או עם גוף אחר, אם הוא קיים.

היו"ר א. רימלט: אבל כשנאמר "רשאית", הכוונה לרשות המקומית. כלומר נושא החוק זו הרשות המקומית.

מר גולן: אבל איך זה ייראה? במגדל העמק למשל, כתוב: ספרייה ציבורית, ומתחת לזה, מצד אחד - המועצה המקומית מגדל העמק, ומצד שני - מועצת הפועלים. השאלה אם זה ניתן אם נכתוב "ספרייה ציבורית (מוניציפלית)".

היו"ר א. רימלט: לפי החוק רשאי השר, בהתייעצות עם שר האוצר ושר הפנים, להטיל צו על הרשויות המקומיות. ההחזקה מוטלת על הרשות המקומית. זה חוק שמחייב את הרשויות המקומיות.

מר גולן: אם זה לא יפריע לסעיף 4, אפשר לקבל את זה.

בעקבות דברי חבר הכנסת לוינ, אני מציע
שיאמר: חוק הספריות הציבוריות ברשניות

היו"ר א. רימלט:

המקומיות. כי זה נושא החוק.

בקשר לספרות לעיוורים - יש עכשיו בקשה
של הספרייה המרכזית לעיוורים בנתניה
להקים בספרייה בירושלים מדור לספרות לעיוורים לאנשי המקום.

מר גולן:

התהליך של מעבר מספרייה וולונטרית לספרייה
מוניציפלית ידוע רק מלפני כמה עשרות שנים. זה התחיל באנגליה, ארצות-
הברית, ארצות סקנדינביה. בכל המקומות היסוד היה ספרייה שהוקמה בדרך
כלל מתוך מניעים פילנתרופיים או השכלה לעם, ובמשך הזמן נהפכו לשירות
ציבורי מוניציפלי.

עלינו להפסיק כעת את הישיבה. בישיבה
הבאה נסכם את סעיף 2. הישיבה נעולה.

היו"ר א. רימלט:

הישיבה נסתיימה ב-10.45.